

ERICH KÄSTNER

Emil și detectivii

ERICH KÄSTNER s-a născut pe 23 februarie 1899 la Dresda. A scris poezii, romane, povestiri, dar a devenit celebru în toată lumea mai ales datorită cărților sale pentru copii.

Scriitorul s-a născut într-o familie săracă. Tatăl său era șelar (făcea șei pentru cai), iar mama casnică. Pentru a suplimenta venitul familiei, mama lucra din când în când ca frizeriță.

Erich Kästner a avut o relație foarte apropiată cu mama sa. După plecarea de la Dresda, îi scria acesteia în fiecare zi. Figura mamei iubitoare și autoritară se regăsește, de altfel în majoritatea scrierilor sale.

După studii de istorie, literatură, filozofie și teatru pe care le urmează la Leipzig, scriitorul pleacă la Berlin, unde lucrează ca jurnalist.

În octombrie 1929 publică romanul *Emil și detectivii*, care va deveni cea mai cunoscută carte pentru copii a scriitorului. A fost tradusă în peste 59 de limbi și s-a vândut în milioane de exemplare în întreaga lume. De asemenea, cartea a inspirat mai multe ecranizări de succes.

Erich Kästner a scris numeroase cărți pentru copii, printre care *35 Mai* (1932), *Emil și cei trei gemeni*, 1933 (continuarea romanului) *Emil și detectivii* sau *Secretul celor două Lotte* (1949), deschizând drumul literaturii polițiste adresate celor mici ș.a.

În 1960, Erich Kästner a primit Premiul Hans Christian Andersen, cea mai înaltă distincție pentru literatura pentru copii.

Scriitorul s-a stins din viață pe 29 iulie 1974, la München.

WALTER TRIER (25 iunie 1890, Praga – 8 iulie 1951, Craigleith, Canada) a fost un ilustrator care a devenit cunoscut mai ales pentru ilustrațiile ce însoțesc textele lui Erich Kästner și pentru copertele realizate pentru revista britanică *Lilliput*.

Erich Kästner

EMIL și detectivii

Ilustrații de Walter Trier

Traducere din limba germană
de Ana Canarache

Redactor: Diana Georgescu
Machetare, design și DTP: Florin Paraschiv
Design copertă: Alexandru Daș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KÄSTNER, ERICH

Emil și detectivii / Erich Kästner; trad. de Ana
Canarache. – București: Editura Arthur, 2012.

ISBN 978-606-8044-16-3

I. Canarache, Ana (trad.)

821.112.2-31=135.1

Erich Kästner
Emil und die Detektive

© Atrium Verlag, Zürich, 1929

© Editura ART, 2012, pentru prezenta ediție

Povestea nu începe încă...*

Vouă pot să vă spun: chestia cu Emil a fost chiar și pentru mine neașteptată. De fapt, eu am vrut să scriu cu totul altă carte. O carte în care tigrilor să le clănțâne colții și curmalilor să le clănțâne nucile de cocos de frică. Și pe canibăluța în pătrățele albe și negre care traversa înot Oceanul Pacific ca să ajungă la Drinkwater & Co în Frisco să își ia o periută de dinți trebuia să o cheme Pătrunjel. Țsta era prenumele, bineînțeles.

Aveam de gând să scriu un adevărat roman de aventuri prin Marea Sudului. Pentru că mi-a povestit mie odată un nene cu barbă mare că așa ceva citiți voi cu mare plăcere.

Și chiar erau gata primele capitole. Șeful de trib Rabe-naas, căruia i se mai spunea și Poșta Rapidă, își potrivea imediat briceagul încărcat cu mere coapte fierbinți, își luă inima-n dinți și numără, cât putu de repede, până la trei sute nouăzeci și șapte...

* Traducere de Adriana Ionescu

Și, deodată, nu am mai știut câte picioare are balena! M-am lungit cât eram de mare pe podea, pentru că așa pot să gândesc cel mai bine, și m-am gândit. Dar de data asta nu mi-a fost de prea mare ajutor. Am răsfoit dicționarul enciclopedic. Mai întâi la litera B și apoi la P, însă nicăieri nu se spunea nimic despre asta. Dar trebuia să știu neapărat câte picioare are balena ca să pot scrie mai departe. Trebuia să știu foarte precis chiar!

Pentru că, dacă în acest moment balena ar fi călcat afară din junglă cu piciorul greșit, nu ar fi putut-o nimeri șeful de trib Rabenaas, numit și Poșta Rapidă.

Și dacă nu ar fi nimerit balena cu mere coapte, canibă-luța în pătrățele albe și negre numită Pătrunjel nu ar fi întâlnit-o niciodată în viața ei pe spălătoreasa cu diamante, madam Lehmann.

Și dacă Pătrunjel nu ar fi întâlnit-o pe madam Lehmann, nu ar fi primit niciodată cuponul acela valoros pe care trebuia să îl arăți la Drinkwater & Co dacă voiai gratis o periută de dinți nou-nouță. Da, și după aceea...

Romanul meu de Marea Sudului – și ce mă mai bucurasem! – s-a împotmolit, ca să zic așa, la picioarele balenei. Sper că mă înțelegeți. Mi-a părut tare, tare rău! Și domnișoara Fiedelbogen aproape că a plâns când i-am spus. Dar nu avea timp, pentru că tocmai atunci trebuia să așeze masa pentru cină, așa că a amânat plânsul pentru mai târziu. Și apoi a uitat. Așa sunt femeile.

Cartea am vrut să se numească *Pătrunjel în junglă*. Un titlu distins, nu? Așa că acum primele trei capitole zac la mine sub birou și îl țin să nu se clatine. Dar poate că chiar asta e treaba cea mai potrivită pe care o are de făcut un roman a cărui poveste se desfășoară în Marea Sudului.

Șeful de sală Nietenführ, cu care mai vorbesc eu câteodată despre lucrările mele, mă întrebă câteva zile mai târziu dacă am fost acolo.

— Unde acolo? îl întreb.

— Păi, acolo la Marea Sudului și pe insula Sumatra și pe insula Borneo, pe-acolo.

— Nu, zic eu, de ce?

— Pentru că poți să scrii tocmai despre acele chestii pe care le cunoști și pe care le-ai văzut, răspunde el.

— Vă rog, stimate domnule Nietenführ!

— Dar e limpede ca lumina zilei, spune el. Familia Neugebauer, care vine pe aici pe la noi, avea o slujitoare care nu văzuse în viața ei cum se prepară o pasăre la cuptor. Și, de Crăciunul trecut, trebuia să gătească găscă la cuptor; doamna Neugebauer făcea între timp cumpărături, venea, pleca și ce pocinog a ieșit! Fata a pus în tavă găscă așa cum a luat-o de la piață. N-a opărit-o, n-a tăiat-o, n-a desfăcut-o. Și pot să vă spun că putea de mama focului!

— Și? am răspuns eu. Doar nu vreți să spuneți că e același lucru să scrii cărți și să faci friptură de găscă! Nu

mi-o luați în nume de rău, dragă domnule Nietenführ, dar mă faceți să râd.

A așteptat până am terminat de râs. Nici nu a durat foarte mult. Și apoi zice:

— Marea Sudului și canibalii și recifele de corali și tot farmecul, astea sunt ca găscă. Și romanul e tava în care vreți să puneți Oceanul Pacific și tigrii și pe Pătrunjel. Și dacă nu știți cum se prepară animalele astea, o să iasă o putoare de îți mută nasul. Exact cum a pățit slujnica de la Neugebauer.

— Dar așa fac cei mai mulți scriitori! strig eu.

— Poftă bună. Atât a spus.

Mă frământ puțin. Și apoi reîncep discuția:

— Domnule Nietenführ, îl știți pe Schiller?

— Schiller? Vă referiți la Schiller ăla care e magazioner la fabrica de bere Waldschlösschen?

— Nu, dom'le! zic eu. La scriitorul Friedrich Schiller, care a scris o grămadă de piese de teatru acum mai bine de o sută de ani.

— A, ăla! ăla care are multe statui!

— Corect. El a scris o piesă în care povestea se întâmplă în Elveția și se cheamă *Wilhelm Tell*. Înainte toți elevii trebuiau să scrie despre piesa asta.

— Și noi, zice Nietenführ, pe Tell îl știu. O piesă magnifică, într-adevăr! Trebuie să recunoști asta despre Schiller:

ce-i al lui e-al lui! Dar comentariile pentru școală erau groaznice. Asta încă îmi aduc aminte. Pusesem titlul comentariului „De ce nu a tremurat Tell când a ochit măru?” Am primit un patru. Comentariile nu au fost niciodată...

— Bine, acumă lăsați-mă să vă zic, spun eu; vedeți? cu toate că Schiller nu a fost niciodată în Elveția, piesa lui se potrivește într-un totu cu realitatea.

— Păi, mai înainte a citit cărți de bucate, zice Nietenführ.

— Cărți de bucate?

— Păi, sigur! În alea scrie tot. Cât de înalți sunt munții Elveției, când se topește zăpada, cum e când e furtună pe lacul Vierwaldstätt și cum era când s-au răsculat țăranii împotriva guvernatorului Geßler.

— Aveți dreptate totuși, am răspuns eu, asta a făcut Schiller.

— Vedeți? îmi explică Nietenführ și dă cu șervetul după o muscă, vedeți? dacă faceți așa, dacă citiți cărți înainte, puteți să scrieți și povești cu canguri din Australia, bineînțeles.

— Dar nu am chef de așa ceva. Dacă aș avea bani, aș merge acolo și m-aș uita cu atenție. Acolo, la fața locului. Dar să citesc cărți, of!...

— Vreau să vă dau un sfat extraordinar, zice el, cel mai bine ar fi să scrieți despre lucruri pe care le cunoașteți. Despre metrou, hoteluri și chestii d-astea. Și despre copii, cum vă trec în fiecare zi pe sub nas și cum eram noi când eram copii.

— Dar mie mi-a explicat foarte clar unul cu barbă mare, care cunoaște copiii ca pe propriul buzunar, că asta nu le place copiilor.

— Prostii! mormăie domnul Nietenführ. Ascultați ce vă spun eu! Doar am și eu copii. Doi băieți și o fată. Și când le povestesc, în ziua mea liberă, ce se întâmplă pe aici, pe la restaurant... Cum nu vrea unul să achite nota de plată sau cum a vrut un client abțiguit să-i lipsescă o palmă băiatului cu țigări, dar a nimerit-o pe o cucoană care tocmai trecea pe acolo..., copiii mă ascultă, vă spun, cu gura căscată.

— Bine, domnule Nietenführ, dacă ziceți dumneavoastră, spun eu ezitând.

— Sigur. Puteți paria pe orice că așa-i, domnule Kästner, strigă el și dispare pentru că un client bate tare cu cutițul într-un pahar, fiindcă vrea să plătească.

Așa că am scris o poveste despre lucruri pe care noi, voi și eu, le cunoaștem de mult, pentru că, de fapt, așa a vrut șeful de sală, domnul Nietenführ.

M-am întors acasă, m-am tolănit puțin pe pervazul ferestrei, m-am uitat de-a lungul străzii Praga și m-am gândit că poate o să îmi vină în minte povestea pe care o căutam. Și dacă mi-ar fi trecut prin fața ochilor, i-aș fi făcut cu mâna și i-aș fi spus: Ia vino aici! Vreau să te scriu.

Dar povestea nu venea. Și începea să mi se facă frig. Am închis enervat fereastra și m-am învățit de cincizeci și trei de ori în jurul mesei. Nici asta nu m-a ajutat.

Așa că m-am întins, în sfârșit, exact ca și mai înainte, pe podea și mi-am omorât timpul gândindu-mă profund.

Când stai așa întins pe jos, cât ești de lung, lumea începe să arate cu totul altfel. Vezi picioarele scaunelor, papuci, florile de pe covor, scrum de țigară, vălătuci de praf, picioarele mesei, și găsești sub canapea chiar și mănușa stângă, pe care o căutai acum trei zile în dulap. Așadar, stăteam eu întins pe jos în camera mea și mă uitam curios la ce era în jur, de jos în sus, în loc de sus în jos, așa, pentru variație, când am observat spre marea mea mirare că picioarele scaunelor aveau coapse. Coapse adevărate, netede și întunecate, ca acelea ale unor negri dintr-un trib sau ale unor elevi cu ciorapi de culoare maro.

Și, pe când mă pregăteam să număr picioarele scaunelor și mesei, ca să știu câți negri sau câți elevi erau, de fapt, pe covorul meu, mi-a venit în minte povestea cu Emil! Poate pentru că tocmai mă gândeam la elevi cu ciorapi maro? Sau poate pentru că numele său de familie era Tischbein*?

În orice caz, mi-a venit în acel moment în minte chestia cu Emil. Am rămas nemișcat, deoarece cu gândurile și amintirile care se apropie de noi e ca și cu acei câini temători. Dacă te miști prea brusc sau le zici ceva, sau

* *Tischbein* – în germană, Picior-de-masă.

dacă vrei să îi mângâi, au și fugit! Și-apoi poți să fii uns și cu untură că nu mai vin la tine.

Stăteam, așadar, fără să mă mișc și îi zâmbeam prietenos ideii care tocmai îmi venise. Voiam să îi dau curaj. S-a liniștit, aproape că a căpătat încredere, s-a mai apropiat un pas și încă un pas... Și atunci i-am pus mâna în ceafă! A mea era!

Ceafa, adică. Și cam asta a fost pentru moment. Pentru că este o mare diferență între a apuca un câine de ceafă și a-l ține bine și a apuca o poveste de care doar îți amintești. Dacă ai apucat câinele de ceafă, ai apucat și restul: ai, de bine, de rău, și labele, și botul, și coada, și toate celelalte părți în viață.

Amintirile se prind altfel. Amintirile se prind în etape. Mai întâi le prinzi, poate, de ciuf. Apoi zboară spre tine piciorul stâng din față, apoi dreptul, apoi fundul, apoi o pulpă din spate și tot așa, bucată cu bucată. Și când crezi că ai povestea întreagă, mai vine un lob de ureche și se pune și el moț. Și, în sfârșit, dacă ai noroc, ai o poveste întreagă.

Am văzut odată într-un film ceva ce îmi amintește de ceea ce vă povestesc acum: era un om într-o cameră, care nu avea nimic pe el decât un maiou. Deodată s-a deschis ușa și au zburat înăuntru pantalonii. I-a pus pe el. Apoi a vâjâit pe lângă el cizma stângă. Apoi bastonul. Apoi cravata. Apoi gulerul. Apoi vesta, un ciorap, cealaltă cizmă,

pălăria, jacheta, celălalt ciorap, ochelarii. Minunat! Și până la urmă omul era îmbrăcat complet. Totul se așezase la locul lui.

Exact așa și cu povestea mea, pe când stăteam lungit pe podea la mine în cameră, număram picioarele mesei și mă gândeam la Emil. Și vouă trebuie să vi se fi întâmplat asta. Stăteam acolo și am prins amintirile care îmi treceau prin cap din toate părțile, așa cum se cuvine să facă toate ideile. În sfârșit, am pus ceva frumos cap la cap și povestea era gata! Nu mai aveam altceva de făcut decât să mă așez și să o scriu pe hârtie.

Ceea ce am și făcut, bineînțeles. Pentru că, dacă nu aș fi făcut-o, nu ați fi avut acum în mână cartea despre Emil. Dar înainte am rezolvat repede altceva. Am scris bucățile în ordinea în care năvăleau peste mine în cameră, până când le-am strâns pe toate: aveam cizma stângă, gulerul, bastonul, cravata, ciorapul drept și așa mai departe.

O poveste, un roman, un basm – aceste lucruri se aseamănă cu ființele vii și poate chiar sunt vii. Au un cap, picioare, le circulă sângele prin vene și au și costum pe ele, ca oamenii adevărați. Și dacă le lipsește nasul sau dacă au pantofi diferiți în fiecare picior, observi imediat dacă te uiți atent.

Acum, înainte de a vă povesti povestea în ordine, vreau să vă prezint micul bombardament cu care au venit ideile și părțile din întreg.

Poate că veți fi destul de isteți să puneți voi povestea cap la cap din diversele elemente, în loc să v-o povestesc eu! Este ca și cum ați construi din cărămizile care vi se dau o gară sau o biserică; nu ați avea planuri de construcție și nu ar trebui să vă rămână nicio cărămidă nefolosită!

E aproape ca un test.

Brrr!

Doar că nu există note.

Slavă Domnului!

EMIL ÎNSUȘI

În primul rând, iată-l pe Emil. În costumul său de duminică albastru închis. Pe care nu-l îmbracă niciodată cu plăcere, ci numai atunci când nu are încontro. Costumele albastre se pătează îngrozitor de ușor. Apoi apare mama lui Emil, umezește peria de haine, îl prinde pe băiat între genunchi, curăță și perie și spune de fiecare dată: „Băiete, băiete! Știi doar că nu pot să-ți cumpăr altul“. Și abia atunci se gândește și el – ca de obicei, prea târziu – la faptul că ea muncește toată ziua pentru ca ei doi să aibă ce mânca și pentru ca el să poată merge la școală.

DOAMNA TISCHBEIN, COAFEZĂ, MAMA LUI EMIL

La moartea tatălui său, domnul Tischbein, tinichigiu, Emil avea cinci ani. Din ziua aceea, mama lui Emil este coafeză. Spală și ondulează părul domnișoarelor și doamnelor din cartier. Pe lângă asta, gătește, curăță prin casă și nu ia pe nimeni s-o ajute la spălatul rufelor. Îl iubește foarte mult pe Emil și e fericită că poate munci și câștiga bani. Uneori cântă cu voioșie. Dar uneori se simte rău. Atunci Emil prepară singur de mâncare. Face ochiuri și le face bine. Știe să prepare și biftecuri cu friganele și cu ceapă.

UN COMPARTIMENT DE TREN FOARTE IMPORTANT

Este trenul de Berlin. Și, după cum o să aflați în capitoul următor, în acest compartiment se vor petrece, foarte probabil, lucruri extraordinare. Compartimentele din trenuri sunt locuri cu adevărat ciudate: oameni care nu se cunosc stau ore întregi înghesuiți unii într-alții și în scurt timp încep să se destăinuie unii altora, ca și cum s-ar cunoaște de cine știe când. Uneori e foarte plăcut și distractiv. Alteori, mai puțin. Poți ști vreodată cu cine ai de-a face?

OMUL CU PĂLĂRIA TARE

Nimeni nu-l cunoaște. În principiu, trebuie să dați credit oricărei ființe omenești, de acord. Dar aici v-aș ruga să fiți extrem de prudenți. Prudența, cum se spune, este mama înțelepciunii. „Omul este bun“, se zice. Poate că e adevărat. Dar e cinstit în casă pustie. Altfel, se întâmplă adesea să devină rău.

PONY HÜTCHEN, VERIȘOARA LUI EMIL

Fetița cu bicicleta e verișoara din Berlin: Pony Hütchen, o copilă încântătoare. N-o cheamă nicidecum Pony Hütchen, e numai o poreclă [*pony* – ponei, *n. red.*]. Mama ei și doamna Tischbein sunt surori.

HOTELUL DIN PIAȚA NOLLENDORF

Piața Nollendorf este la Berlin. Iar în piața Nollendorf se află, dacă nu mă înșel, hotelul unde se întâlnesc, fără să-și dea mâna, mai multe personaje ale poveștii noastre. Se prea poate ca acest hotel să fie în piața Wittenberg sau poate în piața Fehrbellin. O să explic: eu știu foarte bine unde se află! Dar patronul, când a auzit că scriu povestea asta, a venit la mine și mi-a cerut să nu precizez numele pieței. Căci este evident, mi-a spus el, că n-o să fie o recomandare pentru hotelul meu când se va ști că e frecventat de asemenea oameni. I-am dat dreptate și a plecat.